

Medzinárodný seminár albánskeho jazyka, literatúry a kultúry v Prištine

Jedného zimného dňa nám spolužiak navrhol ísť do Kosova na medzinárodný seminár. Ja som odpovedala s nadšením, ale neskôr som začala nad svojou odpoveďou pochybovať. Veď je to Kosovo! Keď prišlo na lámanie chleba, teda k poslaniu prihlášky, si vravím, keď neuvidím, neuverím. Určite to bolo správne rozhodnutie! Návšteva seminára rozplynula moje predsudky a zaľúbila som si ďalšiu krajinu Balkánu. Pozývam Vás na krátku exkurziu do Kosova.

Môj pobyt v Kosove spolu s dvomi spolužiakmi začal priletom na letisko v nedeľu poobede. Tu sme v horúčave, vyhľadovaní a vyčerpaní zo strastiplného letu čakali na miestny autobus, ktorý nás mal zaviesť priamo k hotelu. Dvadsaťkilometrovú cestu sme šli asi hodinu po ceste, ktorá bola vo výstavbe. To boli naše prvé dojmy z hlavného mesta Priština (alb. Prishtinë). V hoteli sa stretla, ako sme to my nazvali, päťčlenná česko-slovenská delegácia, a v tejto zostave sme strávili nezabudnuteľných dvanásť dní.

Seminár začal na druhý deň po našom prilete. Privítanie bolo veľkolepé, všetkých seminaristov posadili do reprezentačnej auly, kde nás privítali príhovormi.

So seminárom žilo celé mesto, všetci vedeli, že sú v Prištine cudzinci. Cítili sme sa ako mediálne hviezdy, pretože uvítanie bolo spojené s kosovskými médiami. Miestni sa radi s nami rozprávali, najväčšiu možnosť mali v obchodoch. Jeden predavač v stánku, nás vždy pri nákupe učil, ako správne by sme mali pove-

dať to alebo ono. Ľudia sú na Kosove veľmi komunikatívni. Väčšina z nás nehovorila albánsky, ale to nebola žiadna prekážka. Jazyková znalosť obyvateľov bola vysoká. Mnohí bez rozdielu veku hovorili anglicky, tiež inými jazykmi, napríklad nemecky alebo francúzsky. A tam, kde nestačila angličtina, ruky a nohy, sme prešli na srbský jazyk, ktorý sme bez obáv používali. Ďalšia príjemná situácia sa odohrala v kaviarni, kde nás hosť kaviarne chcel pozvať na kávu, aby sa s nami porozprával o seminári. No, v tom momente sme boli na odchode na prednášku, a preto ako správni študenti sme museli odmietnuť pozvanie. Podobný zážitok sme mali tiež cestou autobusom do Gračanice. Šofér nás hneď odhalil, pretože spolužiaka videl v televízii, a preto si nás s nadšením posadil na predné sedadlá.

S výučbou albánčiny sme začali ešte v deň zahájenia seminára. Kurzy, ktoré boli rozdelené do troch znalostných úrovní sme mali dvakrát za deň. Začiatočníkov bolo najviac, ktorý začali abecedou, ďalej sme pokračo-

vali jednoduchou gramatikou, až sme sa dostali k schopnosti povedať jednoduchú súvislú vetu. Druhá úroveň sa venovala zložitejším gramatickým javom, zatiaľ čo v najvyššej diskutovali o jazykovedných záležitostiach. Z našej delegácie sme boli traja v začiatkoch a dvaja v najvyššej úrovni. Na prvej hodine pre začiatčníkov nás vystrašil pán učiteľ svojou neznalosťou angličtiny. Vošiel do triedy a začal hovoriť albánsky, všetci sme sa na neho nechápavo pozerali. Celý ten čas, čo sme sedeli za lavicami, sme čakali kedy nám preloží to, čo povedal, ale po polhodine sme teda zistili, že žiadny preklad sa konať nebude. Nakoniec sme vydedukovali, že hovorí o synonymách pre mesto. Všetko dobre dopadlo, pána učiteľa prehodili do najvyššej úrovne, ktorého vlastne vymenili s anglicky hovoriacou učiteľkou. A tak sme sa úspešne niečo naučili za tých dvanásť dní. Učitelia boli milí a snažili sa do nás vstrebať, čo najviac informácií. Niekedy sme z tých hodín odchádzali s veľkými hlavami, pretože vstrebať to obrovské kvantum informácií, bolo niekedy v nadľudských silách.

Medzi hodinami, ktoré boli ráno a po večer, sme mali relatívne čas na spoznávanie Prištiny a jej okolia. Každý deň sme sa snažili si vyplniť voľný čas. Priština okrem veľkého množstva kaviarní, ponúka taktiež múzeá, veľkú miestnu tržnicu a tiež kozmicky vyzerajúcu knižnicu. Mesto je plné kontrastov. Na periférii Prištiny sa stavajú nové budovy a cesty, vyzerá to ako veľké stavenisko, oproti tomu je upravené centrum, štvrt s novými domami, ktoré slúžia

ako veľvyslanectvá. Na jednej strane je stará mešita a na druhej zase nová sklenená budova, ktorá odráža jej obraz.

Národné múzeum je zvláštnou zmesou archeologických nálezov a expozície UÇK¹. Kým prvá expozícia predstavuje staroveké a ranne stredoveké pamiatky, ktoré na území dnešného Kosova zostali po jeho dávných obyvateľoch Ilýroch, z ktorých Albánci odvodzujú svoj pôvod, druhá expozícia je venovaná vojne na sklone 20. storočia. Jej súčasťou sú rôzne zbrane, vrátane menších diel, uniforiem, satelitných telefónov, ale tiež bizarnosti ako motorka Adema Jashariho², či kabát jeho strýka. Výstava je plná fotiek, ktoré zobrazujú padlých vojakov, ale tiež ľudí v utečeneckých táboroch, mŕtvych v tých najodpornejších predstavách. Myslím si, že sa autorom expozície podarilo zobraziť čas vojny zo všetkých strán.

Etnografické múzeum sa nachádza v typickom balkánskom dvore, obkolesenom múrmi s veľkými drevenými vrátami. V záhrade plnej zelene nájdeme dva tradičné domy, ktoré zanechala bohatá meštiacka rodina na začiatku 20. storočia. Expozícia v prvom dome sa venuje tradičnému bývaniu, výstava druhého potom trom okamžikom ľudského života – narodenie, svadba a smrť, ktorá bola pre mňa zaujímavejšia. Už len jej začiatok bol pre nás zaujíma-

1 UÇK – Ushtria Çlirimtare e Kosovës (UÇK), Kosovská oslobodenecká armáda

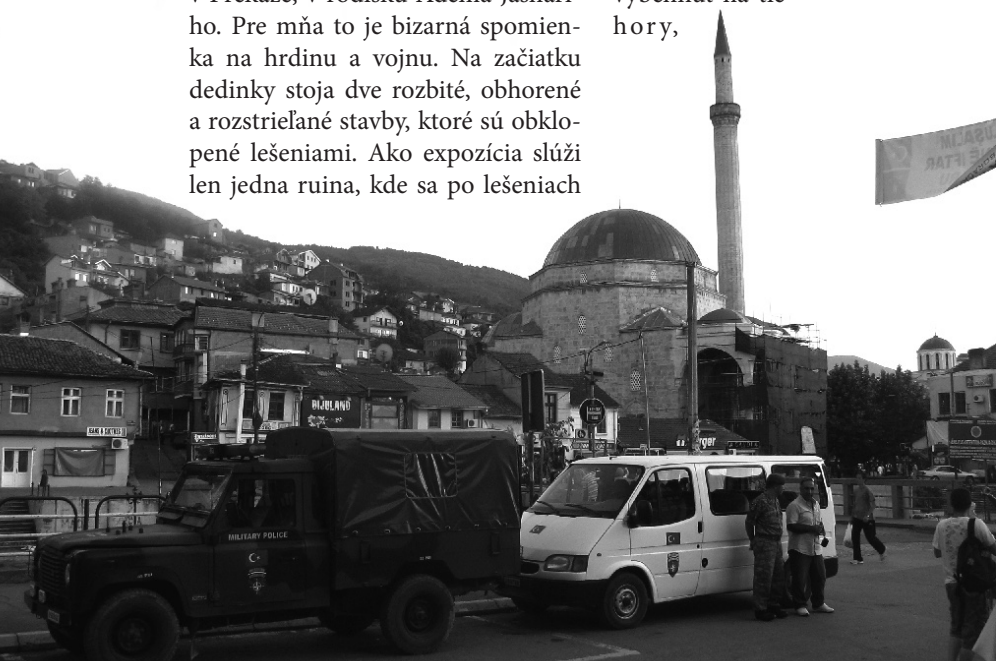
2 Adem Jashari bol jedným z zakladateľov UÇK. V marci 1998 bol spoločne so svojimi príbuznými zabíjaný srbskou armádou v jeho rodnom dome. Pre kosovských Albáncov sa stal symbolom boja za slobodu.

vý, museli sme sa pri vchode všetci vyzuť, zrejme to bolo len z ekonomických dôvodov, iný som v tom nevidela. Múzeum bolo plné veľmi dobre zachovaných krojov, tradičných hudobných nástrojov, pušiek – v minulosti neodmysliteľnou súčasťou osobného majetku všetkých mužov, šperkov, nádob, všetkých možných detailov, ktoré robia domov domovom. Sprievodcovia nám k expozícii podali vyčerpávajúci výklad, a ochotne nám odpovedali na naše otázky. Po prehliadke nás na dvore čakala ochutnávka tradičného bureku (byrek), príjemnená hudobným doprovodom hry na čifteli (tradičný strunový nástroj – čifteli) od nášho talentovaného priateľa z českej časti delegácie.

Na sobotu sme mali naplánovaný hromadný výlet, kedy nás vyviezli dvomi autobusmi do mesta Peć (alb. Pejë) a do tiesňavy Rugova. Cestou do týchto miest, sme sa zastavili v Prekaze, v rodisku Adema Jashariho. Pre mňa to je bizarná spomienka na hrdinu a vojnu. Na začiatku dedinky stoja dve rozbité, obhorené a rozstrieľané stavby, ktoré sú obklopené lešeniami. Ako expozícia slúži len jedna ruina, kde sa po lešeniach

vyšplháte až na jej, kedysi, strechu a potom späť. Vedľa ruín sa týči Jashariho obrovská busta. Po prehliadke sme si vypočuli prednášku o vojne a masakri, ku ktorému tu došlo. Oproti domom cez cestu sú pochované obete masakru. Hroby pôsobili ako pomník padlých „hrdinov“. Veľmi zvláštnym momentom bola čestná stráž, ktorá stála pri Jashariho hrobe. Na tom by nebolo nič zvláštne, keby sme neprišli „náhodne“ v čase výmeny stráže. Stráž sa stratila v okamihu, keď uchvátení cudzinci z divadielka nastúpili do autobusov. Neverili sme vlastným očiam.

Z Prekazu sme sa premiestnili do mesta Peć, ktoré podporilo seminár, a kde sme boli pozvaní na krátke posedenie pri káve. Oficiálne uvítanie nás čakalo až v Rugovej. Do Rugovej sme šli cez kaňon, ktorý je nesmierne krásny, okolo nás boli mohutné skaly, pod nami tiekla rieka, na vrcholoch skál sa týčili stromy. Mala som chuť vybehnúť na tie hory,

pôsobili veľmi mohutne, ale hlavne sú turistami nedotknuté. Cesta bola úzka s pár krátkymi tunelmi, cez ktoré mal autobus problém prejsť. V cieľi nás čakal honosný obed s predstaviteľmi prištinskej univerzity a mesta Peć.

Po obede sme sa všetci chystali späť do Prištiny, viac menej organizátori zistili, že za celý deň sme v podstate nič nevideli. Kochali sme sa len pohľadmi cez autobusové okno, a preto sa rozhodlo, že sa pôjde do Prizrenu. Neboli sme veľmi nadšení, pretože sme dostali len dve hodiny na prehliadku mesta. A tak sme zobrali nohy na plecia a ako správni japonskí turisti sme zbehli za tieto dve hodinky celé mesto. Pri návšteve srbskej pravoslávnej pamiatky sme sa prvýkrát stretli s kontrolou osobných dokladov, od vtedy to bola pre nás rutinná prehliadka pri každej podobnej akcii. Z celého dňa sme boli trochu znechutení, ale vylepšila to cesta späť do Prištiny. V autobuse sme poprosili nášho japonského priateľa, aby nás naučil nejakú pesničku v japončine. Myslím si, že sa mu to úspešne podarilo, jeho japonská uspávanka sa stala hitom seminára. Potom sme ho učili my českú uspávanku „Černé oči, jděte spát“.

Nasledujúci deň sme mali voľný, preto sme si naplánovali celodenný výlet. Začali sme v Peći, ktorú sme videli len z autobusu. Peć je zaujímavá tým, že má chrámy troch vierovyznaní – mešity, katolícky a pravoslávny kostol. Ďalším miestom nášho výletu bol mužský pravoslávny kláštor Visoki Dečani. Čo na mňa zapôsobilo bola tá jednoduchosť jeho

prostredia. Mnísi si obživu zaobstarávajú sami, vyrábajú víno, syry, ikony a iné predmety, ktoré predávajú. Títo muži počas vojny pomáhali miestnym bez rozdielu na viere alebo národnosti v sprievode jednotiek KFOR. Napriek tomu, že sú Srbi, sme počuli ako hovorili albánsky, vítali a žehnali albánskym hosťom.

Naším plánom bolo tiež navštíviť Đakovicu (Gjakovë), ale na to sme už nemali čas, pretože sme museli ísť na posledný autobus do Prištiny, ktorý odchádzala o siedmej večer.

Cestovanie medzi mestami a dedinami nebol taký problém. Relatívne často jazdili autobusy, aj keď k podvečeru bolo spojov menej. Chytiť stop nie je žiadny problém, pretože aj miestni stopujú, preto je Kosovo rajom pre stopárov.

O dva dni neskôr sme navštívili vládne budovy, kde sme sa stretli s prezidentom Fatmirom Sejdiu. Posadili nás za veľký elipsovitý stôl, pri ktorom nás prezident privítal. Mali sme možnosť položiť mu pár otázok, čo niektorí skôr využili k obdareniu nejakou pozornosťou. Po príhovore a daroch sme očakávali, že sa akcia skončila, a že prezident sa zavrie do svojej kancelárie, ale opak sa stal pravdou. Pán prezident zišiel na nižšie poschodie, kde sa postavil a čakal kto sa s ním odfotí a podá mu ruku. Ani neviem, v akej blízkosti alebo či vôbec tam stála ochranka.

V ten istý deň bol pre nás pripravený piknik, ktorého som sa nezúčastnila spolu s ďalšími, pretože na autobus sme čakali balkánsku hodinku a pol. A takto zbabelo sme to vzdali viacerí, preto tento výlet zreferujem z iných

úst. O krátku správu som poprosila svojho českého priateľa Přemka: „No, piknik v Kosovu se skládal z několika částí – nejdříve jsme čekali hodinu a půl na autobus a poté s ním odjeli do blízkosti letiště – bylo to poblíž vsi Magurě na takový kopec, odkud byl výhled do všech stran a na celé Kosovo. Bohužel nemůžu zjistit, jak se to místo přesně nazývalo. Na vrcholu toho kopce byly ruiny nějakého hradu a průvodce nám tvrdil, že je snad ještě z dob starých Ilyřů. Nejzajímavější ale byl ten výhled. No a pak jsme zase nasedli do busu a jeli někam k Obiliči do takové velké restaurace, kde jsme jedli – nějaká šniclová varianta – a tancovali. Je mi to opravdu moc líto, ale přesnější info ohledně místa ti fakt dát nemohu, protože to fakt nevím.“

Nasledujúci deň sme absolvovali posledné dve lekcie, ale pred tým sme stihli navštíviť Gračanicu (Gračanice). Gračanica je srbská enkláva – všetko tu je srbské, platí sa dokonca aj dinármí, môžete si kúpiť srbskú tlač. Nachádza sa tu veľmi rozľahlý ženský kláštor.

V tento deň sme sa rozlúčili s lektorkou a dostali sme certifikáty, ktoré boli dokladom toho, že sme sa seminára zúčastnili. Niektorí aktívnejší a jazykovo zručnejší, ktorí sa prezentovali referátom na seminári, boli obdarení ešte jedným certifikátom a ich práca bola zaradená do zborníku. Každoročne vychádza zo seminára zborník, v ktorom sú všetky príspevky publikované. To, že bolo príspevkov mnoho, dokazuje každodenné, napokon aj celodenné prednášanie referátov. Seminár bol otvo-

rený širokej verejnosti, mohol prísť naozaj ktokoľvek. Sála bola plná albánistov, hlavne tej vyššej vekovej kategórie. Referát sa mal dotýkať akokoľvek tematikou Albáncov, Kosova alebo Albánska. Mužská časť našej delegácie svojim príspevkami vzbudila veľký ohlas medzi poslucháčmi seminára. O zaujímavých referátoch sa písalo aj v novinách a s radou referujúcich robili rozhovory do rozhlasu, novín a televízie. K tejto rade patrili aj dvaja od nás, preto sme boli na nich patrične hrdí.

Prostredníctvom spolužiakovho referátu, ktorý bol o albánskych moslimoch v Českej republike a v bývalom Československu, sme sa zoznámili s riaditeľkou moslimskej humanitárnej a osvetovej organizácie NISA pomáhajúca hlavne ženám a ich deťom. Organizácia poskytuje pomoc bez rozdielu viery. Väčšina zo žien sú obeťami vojnových udalostí. Jej muž ju v tejto činnosti plne podporuje a pomáha jej aj materiálne. Organizácia existuje z finančných darov od bohatších moslimských priaznivcov jej aktivít. Pre Kosovskú moslimskú obec (Bashkësia Islame e Kosovës) je NISA liberálna, preto nemajú najlepšie vzťahy. Zatiaľ čo moslimská obec je konzervatívna, jej veriaci takto vôbec nepôsobia. Náš pobyt v Kosove sa kryl s časom ramadánu, čo by sme asi ani nezaznamenali, keby sme neboli touto skutočnosťou oboznámení. Zahalených žien, ktoré sme stretli, by som mohla spočítať na prstoch jednej ruky, a tiež kaviarne prištinského korza nezívali prázdnotou.

Predposledný deň bol bez programu, preto sme sa rozhodli pre ďalší

výlet. Ja a moji dvaja priatelia sme sa dohodli na exkurzii do Macedónska a zvyšok delegácie spolu s japonským priateľom sa vydali na výlet do dediny Dragash v pohorí Šar Planina (Mali i Sharrit). Macedónske hlavné mesto Skopje je veľmi pekné, z jeho historickej časti dýcha minulosť. Uchvátení sme boli najmä z čaršije (obchodnej štvrti), človek mal pocit, že sa vrátil v čase. Stará kamenná dlažba, staré domy, nad ktorými sa týčili minarety, uličky plné ľudí. Má to svoju atmosféru. Nad čaršijou stoja ruiny hradu, ktoré sú významným archeologickým náleziskom. Z hradu vidíte mesto ako na dlani. Cez most sa výzor mesta mení, je moderný, plný zelene, ale čo je najzaujímavejšie, túto časť okrášľujú sochy, ktoré zobrazujú obyvateľov Skopje. Socha žobráka, dievčatka, ktoré čaká na prechode zo školy, alebo socha čističa topánok, ktorý očistí topánky každému, kto si na jeho stolček položí nohu.

Z hlavného mesta sme sa presunuli do Tetova, kde sme chceli navštíviť centrum bektášijov. Po dlhom vypytovaní a hľadaní sme nakoniec našli toho pravého pána, ktorý bol jeden z nich. Doviezol nás priamo k najvyššiemu predstaviteľovi bektášijovského rádu v Macedónsku, kde si nás posadili k dlhému stolu a ochotne nám zodpovedali všetky otázky. Bol to zaujímavý zážitok.

U bektášijov sa nám tak páčilo, že sme sa zdržali natoľko až nám ušiel posledný autobus. S miernejšou nervozitou sme premýšľali, čo ideme robiť. Ale tak do polovice sme to domysleli. Dostali sme sa taxíkom na hranice, ktoré boli vzdialené tridsať

kilometrov od mesta. Na hraniciach sme dúfali, že chytíme stop, ale irónia osudu bola tá, že celých tých tridsať kilometrov za nami nešlo žiadne auto, nádej umiera posledná. Túto nepríjemnú situáciu využil miestny, ktorý nám ponúkol, že nás odvezie za nekresťanské peniaze do Prizrenu. Stretli sme ďalšieho nešťastníka, ktorý cestoval z Talianska domov. A tak spolu s ním sme zjednali cenu a dostali sme sa priamo do Prištiny. To bola taká malá dávka adrenalínu na koniec pobytu. Ale stálo to za to!

Posledný deň, sme si s ťažkým srdcom balili kufre. A ešte s ťažším odlietali.

Čo nám dal seminár? Otvoril nám oči. Spoznali sme krajinu, ktorú sme poznali len ako bojisko. Ľudia tu majú svoje každodenné problémy, ako všade inde. Zistili sme, že Kosovo je fungujúci štát s vlastnou televíziou, rozhlasom, kultúrnymi a vedeckými inštitúciami ako sú divadlá, knižnice, múzea, univerzita, či akadémia vied. Priština je pekné mesto, jediné čo jej chýba je duch hlavného mesta tak, ako ho my poznáme. Ale predsa Kosovo je malým novým štátom, ktorý sa pomaly rozvíja. Čo ma zaujalo v Prištine, bolo neustále stávanie, ani v noci nebolo ticho. Chcú ukázať, že dokážu byť samostatným štátom. Uvidíme ako to bude vyzeráť budúci rok. Myslím si, že väčšina z nás si Kosovo oblúbila. Okrem zoznamovania sa s krajinou, sa človek zoznami s množstvom zaujímavých ľudí všetkých vekových kategórií z rôznych kútov sveta. Dúfam, že o rok sa v Prištine znova, aspoň väčšina, stretne.